

Carl Mirra

Inte en tum, om det inte är från Lissabon till Vladivostok

Mytbildning om Nato-Ryssland och ett påhittat Kyiv-Rus

Ur *Journal of Applied History*, 12 december 2022 (även i *Links* 23 april 2023)

En noggrann genomgång av nutidshistorien visar att påståendena om att USA och Natos expansion hotar Rysslands existens är överdrivna. Att Ryssland försökt blåsa upp rädslan för Nato för att kunna fullfölja sina globala strävanden är förståeligt. Vad som är mindre förståeligt är i hur hög grad betydelsefulla tänkare i Väst, framför allt inom den antiimperialistiska vänstern i USA, har anammat den versionen.

Denna artikel kommer att granska framträdande anti-imperialistiska vänsteranhängare i USA som betraktar kriget i Ukraina med USA-centrerade glasögon och ur ett begreppsmässigt ramverk som förvrider den historiska sanningen. Den kommer först att visa hur dessa kommentatorers förklaringsmodeller ger oproportionerligt utrymme åt USA:s agerande, samtidigt som man blundar för regionala förkastningslinjer, rysk strävan att införliva andra områden och historiska nyanser.

Detta har lett till att många inom den antiimperialistiska vänstern i USA anser att USA/Nato bär skulden för Rysslands invasion av Ukraina. Denna artikel kommer att gå igenom Rysslands och Natos agerande och Rysslands imperiesträvanden och visa att den som lägger skulden på Nato skymmer den historiska sanningen och skapar förvirring.

”Jag är fullt övertygad om att Ukraina inte kommer att låta bli att utöka samarbetet med Nato”, sade Vladimir Putin 2002. ”Beslutet ankommer på Nato och Ukraina. Det är något som angår de båda parterna”, fortsatte den ryske presidenten.¹ En sådan kommentar kom inte till av misstag. Men en noggrann granskning av nutidshistorien visar i själva verket att Natos ”hot” mot Ryssland överdrivits.

Syftet med denna artikel är dubbelt.

Först vill den visa att många framträdande personer inom vänstern i Väst märkligt nog backat upp Putins expansionism.² Vänstern är förstås ett tveksamt och ifrågasatt begrepp som gör varje närmare precisering svår. Walzer har försökt definiera en ”vänsterinriktad utrikespolitik” som något som gäller dem som är anti-militarister och ägnar större uppmärksamhet åt inhemska problem (jämligheten) än åt globala frågor. Som betraktar USA:s utrikespolitik som primärt ett verktyg för att driva igenom exploatering och en nyliberal ordning.³ Denna artikel försöker titta närmare på den sortens ”vänster”.

¹ ”Press Statement and Answers to Questions at a Joint News Conference with Ukrainian President Leonid Kuchma.”, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/21598>, May 17, 2002.

² Jag använder begreppen vänster och antiimperialistisk vänster som beteckning på författare som i sina arbeten dokumenterar de ekonomiska rötterna till USA:s interventionspolitik. Artikeln berör inte de olika debatter om ”campism”, marxistisk vs borgerlig antiimperialism och alla grupperingar detta inrymmer, utan den allmänna tendensen hos vänsterkritiker av USA:s utrikespolitik att inta en USA-centrerat ramverk för bedömningen av internationella frågor i allmänhet, vilket begränsar deras analys av den här diskuterade konflikten. Det USA-centrerade ramverket kastar ljus över exempelvis Vietnamkriget och Irakkriget, men utgör en otillräcklig förklaringsmodell för kriget mellan Ryssland och Ukraina.

³ M Walzer, *A Foreign Policy for the Left*, New Haven: Yale University Press, 2018. Walzer anser att vänstern ”fick till det rätt” om Iran 1953, Central- och Sydamerika under stora delar av 1900-talet och Irak 2003.

Den visar först hur USA-centrerade verktyg skymmer den globala konflikten genom vad geopolitiska bedömare brukar beteckna som ”tunn geopolitik”, ett ramverk som ”utgår från universella abstraktioner och bara använder sig av yttlig regional geografisk förståelse”.⁴ Såväl de som utformar USA:s politik som den radikala vänstern använder sig ofta av tunn geopolitik. För dem som utformar USA:s politik leder detta till en tendens att för allmänheten utmåla dagens konflikter som en kamp mellan gott och ont, eller att en välvillig supermakt värnar mot antidemokratiska krafter. Radikala bedömare på vänsterkanten fokuserar också på USA:s agerande, men då som en destabiliserande faktor. Kriget i Ukraina kan då tjäna som en fallstudie över kritisk geopolitik genom att stora delar av vänstern i USA förlitar sig på vad Toal betecknar som ”tunn geopolitik”, som överbetonar amerikanska motiv på bekostnad av en granskning av nyanserade, regionala, geopolitiska dimensioner.⁵

Ett annat skäl att syna den antiimperialistiska vänstern utgår från Hills och Stents iakttagelse att Ryssland startat ett informationskrig, och skapat en kontrovers över vem som ”äger historien”.⁶ Vilseledande desinformation sprids via globala medier i syfte att öka spänningarna i samhället och utgör en del av Moskvas hybridkrigs-taktik. En studie vid Harvard har konstaterat att den radikala vänstern (och högern) är särskilt mottaglig för den sortens desinformation.⁷ Man bör inte överdriva det inflytande och den verkan den har, men heller inte ignorera den. Ukrainas president Volodymyr Zelenskyj har också beklagat sig över att Ryssland kontrollerar ”informationssfären”, framför allt när det rör förhandlingar om fred. Hill och Stent skriver att det när kriget drar ut på tiden kommer att bli svårt att hålla kvar Västs beslutsamhet.⁸ Inhemska hänsynstaganden måste göras, skriver de, när presidentval nästa år väntar i både USA och Ukraina. Det alltmer splittrade amerikanska samhället, med ett allmänt minskande förtroende för USA:s institutioner, gör det sårbart för desinformation och split.⁹ Om Trump kommer tillbaka, med sin betoning av ”Amerika först”, kommer det sannolikt att tära på USA:s stöd till Ukrainas militära insats. Att den radikala vänstern i USA anammar en analys som delas av konservativ isolationism (och i varje fall en del av Kremls desinformation) ökar risken för minskat intresse för stöd till Ukraina.

Den risken är underskattad delvis för att många akademiker avfärdar den antiimperialistiska vänstern som marginell. Under såväl kriget i Vietnam som i Irak kom emellertid sådana

⁴ G Toal, *Near Abroad: Putin, the West, and the contest over Ukraine and the Caucasus*, New York: Oxford University Press, 2017, s. 276-278. Laffey gör gällande att kritiska antiimperialister, som Noam Chomsky, utgör ”en betydande tillgång för att förstå internationell politik idag”. M Laffey, ”Discerning the Pattern of World Orders: Noam Chomsky and International Theory after the Cold War”, *Review of International Studies*, 79 (1), 2003, s. 588.

⁵ G Toal, *a.a.*, s. 274-301.

⁶ F Hill och A Stent, ”The World Putin Wants: How Distortions About the Past Feeds Distortions About the Future”, *Foreign Affairs*, september/oktober 2022. Walker och Ludwig betecknar denna information som ”skarp makt”. C Walker och J Ludwig, ”The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence”, *Foreign Affairs*, 16 november 2017, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power>

⁷ Författarna dokumenterar Russia’s Internet Research Agency’s (IRA), vanligen känd som ”ryska troll”, deras infiltration och inslag på sociala mediernas registrering av användare på vänster- och högerkanten. IRA har främst ägnat sig åt högern och vänstern utgör en mindre granskad grupp i detta avseende. D Freelon och T Lokot, ”Russian Twitter disinformation campaigns reach across the American political spectrum”, *The Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 1 (1), (2020).

⁸ ”Det är inget rättfärdigt krig. Det är långt värre. Zelenskyjs första intervju med ryska journalister sedan kriget startade”, *Medusa*, 28 mars 2022, <https://meduza.io/en/feature/2022/03/28/it-s-not-just-a-war-it-s-much-worse>

⁹ Pew Research Center, ”Public Trust in Government: 1958-2022”, <https://www.pewresearch.org/politics/2022/06/06/public-trust-in-government-1958-2022/> Där noteras att den amerikanska allmänhetens förtroende befinner sig på ”historiskt låg nivå”.

marginella röster att bli allmänt accepterade.¹⁰ De analysverktyg som drev de antiimperialistiska stämningarna under de konflikterna fokuserade på frågan om en västlig samhällsordning skulle tvingas på folk som betraktade det som hot mot den egna suveräniteten. Vänsterns antiimperialistiska analysverktyg kan visa sig vara värdefulla också när de tillämpas på rysk imperialism. Exempelvis har den ukrainske historikern Taras Bilous, en uttalad socialist som noterat att vänstern i USA i stort ignorerar vänstern i Ukraina, varnat för detta. Timothy Snyder, historiker vid Yale, har använt sig av vänstermannen och antikolonialisten Franz Fanon i sin argumentering mot rysk kolonialism.¹¹ Men vänstern i USA har valt att lägga skulden på Nato vilket både skymmer Rysslands imperiemotiv och backar upp dess desinformation.

Den inflytelserike liberalen Stephen F Cohen har varit ett viktigt namn i den antiimperialistiska vänsterns analys av kriget mellan Ryssland och Ukraina. Cohen var tidigare professor vid Princeton och ledde Rysslandsstudierna där. Han var också kolumnist i den vänsterinriktade veckotidningen *The Nation*. En annan ofta citerad akademiker är professor John Mearsheimer. Den radikale vänsterakademikern Peter Kuznick, professor och chef för nukleära studier vid American University, driver samma teser. Tillsammans med filmregissören Oliver Stone skrev han boken *The Untold History of the United States*, där namnet Ukraina, för att handla om USA:s historia, förekommer ovanligt ofta. Läsaren får där veta att Ukraina domineras av nazister och att USA/Natos politik ”var mer än Putin kunde smälta”.¹²

Akademiker som lägger skulden på Nato har betydligt större publik än man kan tro. Synsättet har spridits via den kände filmregissören Oliver Stones film *Ukraine on Fire* förutom den tidigare nämnda boken. Sociala medier ger ytterligare spridning av synsättet. Journalisten John Pilger har uppmanat sina 200 000 följare att läsa Cohen.¹³

Utgångspunkten är att Natos utvidgning orsakade den ryska invasionen av Ukraina 2014 och 2022. Den ensidiga versionen gör gällande att USA-Natos inringning av Ryssland bryter mot

¹⁰ D Cortright, ”Protest and Politics: How Peace Movements Shape History”, I *The Handbook of Global Security Policy*, red. M Kaldor och I Rangelov, Oxford: John Wiley & Sons, 2014, s. 482-503. Intressant att notera är att en del statsvetare angett antiimperialistiska författare, där Chomsky nämns, som olämpliga för kritisk geopolitik. A Fathollah-Nejad, *Iran in an Emerging World Order: From Ahmadinejad to Rouhandi*, New York: Palgrave MacMillan, 2021, s. 7.

¹¹ T. Bilous, ”A Letter to the Western Left.” *Commons: A Journal of Social Criticism*, March 13, 2022, <https://commons.com.ua/uk/letter-western-left-kyiv/> (accessed October 4, 2022); T. Snyder, ”The War in Ukraine is a Colonial War.” *The New Yorker*, April 28, 2022. <https://www.newyorker.com/news/essay/the-war-in-ukraine-is-a-colonial-war> (accessed October 4, 2022).

¹² O Stone och P Kuznick, *The Untold Story of the United States*, New York: Galley Books, 2019, s. 679, 683, 806 och 850. Författarna citerar både Cohen och Mearsheimer till stöd för sina ståndpunkter. Hans kollega professor Anton Fediashin framträdde tillsammans med Kuznick på det kinesiska CGIN-nätverket, där båda stod för återhållsamma kommentarer om konflikten, inklusive kritik mot Putin. Jag förespråkar inte ett fullständigt avfärdande av de nämnda akademikerna, utan en nyanserad bedömning av hur de främjar mytologier, <https://www.american.edu/cas/carmel/news/gettysburg-dialog.cfm>

¹³ J Mearsheimer, ”Why the Ukraine Crisis is the West’s Fault”, *Foreign Policy*, september/oktober (201), s. 1-12. Mearsheimer uppdaterar och utvidgar detta argument i ”By Invitation/Russia and Ukraine: John Mearsheimer on why the West is principally responsible for the Ukraine Crisis”, *The Economist*, <https://www.economist.com/by-invitation/2022/03/11/john-mearsheimer-on-why-the-west-is-principally-responsible-for-the-ukrainian-crisis>, 19 mars 2022; S Cohen, *War with Russia? Putin and the Ukraine to Trump & Russiagate*, andra utg., New York: Hot Books 2022; Cohen, nu avliden, framträdde på ett radioprogram i New York med cirka två miljoner lyssnare och var också tv-kommentator. O Stone, regissör, *Ukraine on Fire*, Burbank Ca: Cinema Libre Films, 2016. Pilger, australisk journalist, har stor läsekrets och sammanfattade Skyll på Nato-plattformen i en tweet till sina 200 000 följare och rekommenderade Cohens tidigare nämnda bok för att ”få veta sanningen”. Mythos Labs, *Analyzing Disinformation/Propaganda Related to Russian Aggression against Ukraine*, 18 januari 2022, s. 4. Det finns också många röster inom yttersta högern som korsar dessa tänkare på vänsterkanten och som återanvänder dessa argument.

ett löfte från 1990 om att man inte skulle gå ”en enda tum österut”. Medan Ryssland ihärdigt försökte samarbeta med Nato, heter det, struntade militäralliansen i ryska anledningar till missnöje och till sist kunde Putin inte längre finna sig i det, hans ”röda linje” hade överträtts och den återhållsamhet han gett prov på var inte längre hållbar.¹⁴ Denna plattform av ”skylla på Nato” pekar vanligen ut två avgörande vändpunkter i relationerna mellan Nato och Ryssland. Den första är Putins varning i samband med Natos toppmöte i Bukarest 2008 om att Natos inbjudan till Ukraina och Georgien utgjorde ett direkt hot.* Det andra avgörande ögonblicket var de ”CIA-dirigerade” Euromajdan-protesterna 2014 och den efterföljande kuppen mot Ukrainas demokratiskt valde president Viktor Janukovitj.¹⁵ Sådana ytliga och lättvindiga påståenden förenklar en komplex händelsekedja. Syftet med denna artikel är att sätta in ”skylla på Nato-versionen” i sitt historiska sammanhang.

Den kommer också att visa att den versionen har mycket gemensamt med Putins mytbildning, som utmålar ett samarbetsinriktad Ryssland som offer för ett ständigt expanderande existentiellt hot, samtidigt som den täcker över Putins alltmer expansionistiska plan på att frälsa världen. Det andra, nära relaterade, syftet med denna artikel är att dokumentera Putins vilja att återställa ett ärorikt ryskt imperium. Artikeln kommer framför allt att visa hur versionen om att det var Natos inringning som fungerade som katalysator för Putins ”specialoperation” i Ukraina glömmet intrikata detaljer i Rysslands samverkan med Nato nyligen. Den kommer sedan att visa den roll ultranationalistiska tänkare haft som pådrivare av Putins historiskt-andliga mytologi. Putins invasion av Ukraina går inte att riktigt förstå utan en granskning av hans historiska mytbildning. Putin utnyttjar ultra-nationalistister som *Izborsk*-klubben och nyfascisten Aleksandr Dugin genom att pläderna för en kvasi-religiös pånyttfödelse av rysk dominans, en agenda som handlar om att svälja ”Lill-Ryssland” i ett återskapat ryskt imperium ”från Lissabon till Vladivostok”, en fras som Dugin myntat och gjort populär och som Putin gjort till sin.

Ett brutet löfte och den sårade nationalismens profet

Uppfattningen att Ryssland är offer för ett löftesbrott har gett upphov till en del märkliga tolkningar. I förordet till Oliver Stones bok om Putin finns det häpnadsväckande påstående att den ryske ledaren är ”den sårade ryska nationalismens profet” som ”håller ställningarna” mot imperialismen. Även Stephen Cohen framställer Moskva som förrätt och sårat och har gjort gällande att annekteringen av Krim var Putins sätt att ”vädra Moskvas långvariga missnöje” efter Natos ”många lögner”.¹⁶ Sådana påståenden backar upp Putins narrativ om förräderi och

¹⁴ 1990-talet upplevde en rad samarbetsåtgärder, bl a Partnership for Peace, NATO-Russia Founding Act 1997 och fram till att Putin 2002 undertecknade ”NATO Russia Relations: A New quality”, det senare i samband med den ryske ledarens önskan om samarbete för att kväsa global terror.

* Se [Spöket från Bukarest vilar över Natos toppmöte i Vilnius](#) (från maj 2023) och Gary Dagorn: [Natos utvidgning i Östeuropa – så gick den till](#).

¹⁵ Dessa teman sammanfattas konsekvent i S Cohen, ”Reheating the Cold War” i *The Nation*, 20 januari 2017, <https://www.thenation.com/article/archive/reheating-the-cold-war/>. Flera av Cohens påståenden, ofta upprepade, inkluderar att USA störtat Janukovitj och Nato inringat Ryssland trots att det varit ”öppet” för ”diplomatiskt utbyte”. J Kuzmarov och J Marciano, *The Russians are coming, again: The first cold war as tragedy, the second as farce*, New York: Monthly Review Press, 2018, s. 28-30 och 169. Författarnas historiska kritik av hur USA intensifierar kalla krigets fruktan, överdrivna interventioner och mainstreammediernas ”tunna” geopolitiska analys i USA är värdefull, men deras tolkning av Ukraina lider av en lika ytlig, framställning gripen ur sitt sammanhang.

¹⁶ *The Full Transcripts of the Putin Interviews: Oliver Stone Interviews Vladimir Putin*, New York: Hot Books, 2017, s. 3. Robert Scheer, en inflytelserik dokumentärfilmare, kallar Putin en sårad profet. På hans scheerpost.com och podcast återfinns antiimperialistiska röster som Chris Hedges, Oliver Stone och Ray McGovern, som svarar för sofistikerad analys jämsides med förenklade påståenden om att Nato provocerat Putin och citerar USA-politiker nämnda i denna artikel till stöd. I en intervju hävdar Stone att ”invasion” är fel term för Putins beskydd av Donbas. S Cohen, *War With Russia?* New York: Hot Books 2022, s. 3, 25. Cohen medger

befrielse. I en rad tal strax före kriget klagade Putin över ”lögnernas imperium” som ”utlovat” att Nato ”inte skulle gå en tum längre österut”, men man ”lurade oss”, den inställning som utgör grunden i framställningen av Ryssland som sårat offer.¹⁷ I krigstid använder sig politiska ledare ofta av tal om förräderi för att stärka nationalism och stolthet.

Akademiker som anser att Väst bär skulden för Moskvas invasion nämner ofta att USA:s förre utrikesminister James Baker III skulle ha ”brutit ett löfte” från februari 1990 i samband med förhandlingarna om Tysklands återförening om att Nato inte skulle skifta en tum österut. På akademisk nivå finns en omfattande debatt om Bakers uttalande.¹⁸ Det finns ingen anledning att här upprepa denna komplicerade debatt, men det framstår som att ett muntligt löfte gavs men att det aldrig nedtecknades i den slutliga överenskommelsen. Flera högt uppsatta, bl a Baker, Gorbatsjov (som vacklade i frågan) och Andrej Kozyrev, rysk utrikesminister 1990-1996, hävdar att uttalandet bara handlade om DDR:s gränser och inte blev inskrivet i några dokument.¹⁹

Det är högsta formen av ironi att det är Putin som ska ge oss en säkrare uppfattning i frågan. Han medger motvilligt att ”inte en tum till” aldrig ”nedtecknades på papper”.²⁰ Vad man än drar för slutsatser av denna diplomatiska episod är det tydligt att Putin tonade ner betydelsen av den i en tid när krigstrummorna inte dånade lika högt. Att Putin medger att det inte hade någon större tyngd eftersom den aldrig fanns med i slutöverenskommelsen vore inte möjligt om uttalandet verkligen var orsaken till att Ryssland svikits och ser sin existens hotad. Kritiker av Nato i USA fäster oproportionerlig vikt vid detta högst nominella löfte. Den sortens resonemang gynnar Rysslands förvrängning av historien och ackompanjeras i allmänhet inte med så mycket som minsta sidoblick på Helsingfors (1975) eller Budapest (1994). 1994 överlämnade Ukraina sin kärnvapenarsenal i utbyte mot ”löften” om garantier för landets territoriella integritet, en överenskommelse som fästes på papper. USA-Helsingfors-kommissionen omvandlades senare till OSCE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa), med 57 stater, bl a Ryssland. Den USA-finansierade institutionen slog

att Putins tal innehöll en del ”osanna” och ”oroväckande” påståenden, men övergår snabbt till att förklara att Putin tappat tålamodet efter Västs upprepade lögnen och fått nog.

¹⁷ För uttalanden om lögnens imperium, inga fel och förödmjukelse, se [Putintal 21 februari 2022](#) och [Putintal 24 februari 2022](#), samt ”Meeting on socioeconomic support for regions”, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67996>, 16 mars 2022.

¹⁸ M Sarotte, *Not One Inch: America, Russia, and the Making of a Post-Cold War Stalemate*, New Haven: Yale University Press, 2021; M Kramer, ”The Myth of a No-NATO-Enlargement Pledge to Russia”, *The Washington Quarterly*, april 2009, s. 39-61; S Savranskaya, T Blanton och V Zubok, *”Masterpieces of History”: The Peaceful End of the Cold War in Europe, 1989*, Central European University Press, 2010. Den officiella amerikanska redovisningen av Bakers kommentarer finns tillgänglig på ”Memorandum of conversation between Mikhail Gorbachev and James Baker in Moscow”, 9 februari 1990, U.S. Department of State, FOIA, 199504567, National Security Archive Flashpoint Collections, Box 38, <https://nsarchive.gwu.edu/document/16116-document-05-memorandum-conversation-between>

¹⁹ Gorbatsjov har gjort motsägelsefulla kommentarer i frågan, kanske angelägen om att inte framstå som lurad av Väst, men är entydig här om att Natos utvidgning inte var uppe, se M Korshunov, ”Mikhail Gorbachev: I am against all walls”, *Russia Beyond*, https://www.rbth.com/international/2014/10/16/mikhail_gorbachev_i_am_against_all_walls_40673.html, 16 oktober 2014. A Kozyrev uttrycker det ganska burdust: ”Argumentet om Nato [inringning] är bara propaganda”, den förre regeringsmedlemmen säger spydigt, ”Nato var mycket värdefullt för de hårdföra på den ryska sidan för det försåg dem med ’huvudfienden’. Men om Nato upplöstes i morgon skulle de fortfarande hävda att Väst var Rysslands fiende”. M Weiss, ”Russia’s Ex-Foreign Minister on his ’Totalitarian Country’.”, *New Lines*, 9 mars 2022, <https://newlinesmag.com/reportage/russias-ex-foreign-minister-on-his-totalitarian-country/>

²⁰ Stone, *The Putin Interviews*, s. 40.

åter fast sina värderingar i deklARATIONEN från toppmötet i Budapest 1994 angående säkerhet, ekonomiska angelägenheter och mänskliga rättigheter.²¹

Utvidgningen av Nato: Existentiellt hot eller partnerskap?

Rysslands relationer med USA/Nato efter Sovjetunionens sammanbrott måste analyseras inom ramen för en tidslinje av diplomatiskt samarbete och spänningar. Bedömare betecknar dessa relationer som styrd eller kontrollerad konfrontation.²² En historisk jämförelse mellan Natos viktigare perioder av utvidgning (och verkliga ögonblick av hot) och Moskvas reaktioner visar att påståenden om alliansens hot mot Moskvas existens är överdrivna. Som Susjentsov uttrycker det ”undermineras Moskvas klagomål över Natos utvidgning att man själv var involverad i ett partnerskap med Nato”. Läckta dokument 2006 från USA:s utrikesdepartement visar också att ”samtidigt som Ryssland arbetade för att hålla Ukraina utanför Nato stärkte man sina egna relationer med alliansen”. Jämför man Natos provokationer med Moskvas reaktioner kommer det att visa sig att Ryssland har sina ”egna snäva säkerhetsintressen”, som Susjentsov skriver, som sannolikt inte kommer att försvinna om Amerika åker hem”.²³

En fullständig tidslinje över den kontrollerade konfrontationen mellan Väst och Ryssland ligger bortom syftet med denna artikel. Natos utvidgning skedde jämsides med en period då EU också utvidgades. En betydelsefull milstolpe under tiden efter kalla kriget kan anges till när Nato 1999 välkomnade Tjeckien, Ungern och Polen. Ryssland kom med invändningar men avstod från att klassificera det som ett hot mot dess existens och i sitt måttfulla svar nämnde man Rysslands ambitioner att bli medlem av Världshandelsorganisationen (WTO).²⁴ Vid nästan samma tidpunkt bombade USA/Nato det forna Jugoslavien, vilket ledde till att Ryssland avbröt relationerna med Nato och minskade inslaget av ”säkerhet och samarbete” i Nato-Rysslands grundningsdokument från 1997. Putin kritiserade USA/Natos ensidiga agerande till förmån för Kosovo; nio år senare erkände USA formellt Kosovos självständighet, en åtgärd som den ryske presidenten anser då också borde gälla Kremls

²¹ Commission on Security and Cooperation in Europe (CSCE), *Budapest Document 1994: Towards a Genuine Partnership in a New Era* (december 1994), <https://www.osce.org/files/f/documents/5/1/39554.pdf>

²² D Alexander och D Elena, ”A Brief Sketch of the Foundations of a Theory-Driven Confrontation”, 2014, s. 24-33; A Litvinenko och V Gorbulin, ”The big neighbour has made its mind: What should Ukraine do next?”, https://zn.us/international/bolshoy_sosed-opredelil-sya_chno_ukraine_delat_dalshe.htm

²³ Susjentsov utför ”analytiska uppdrag” åt presidentadministrationen i Ryska Federationen. A Susjentsov och W Wohlforth, ”The Tragedy of US-Russian Relations: NATO centralt and the revisionist spiral”, *International Politics* 57 (2020), s. 427, 438-439 och 446. *NATO-Russia Founding Act* från 1997 är ett exempel på historiska belägg för ömsesidigt samarbete som undergräver versionen om inringning. Författarna ägnar sig mer åt Natos centrala roll och hur bredare säkerhetsfrågor påverkas av två ”egoistiska säkerhets”-aktörer, vars huvudstrategier står i konflikt med varandra än åt teorin om USA som den ”onda killen” där Ryssland framstår som ett offer, och ger således en mer balanserad syn på relationerna mellan USA och Ryssland. Detta passar in på Rysslands mål med ”multi-polaritet” som motvikt till Nato. S Gwaltney, ”Ukraine/Belarus/Russia: GOU Views on Russia Defence Relationship.”, US State Department Confidential Cable, https://search.wikileaks.org/plusd/cables/06KIEV1062_a.html, 16 mars 2006.

²⁴ W Drozdziak, ”Putin eases stance on NATO expansion”, *Washington Post*, 4 oktober 2001. Enligt den antiimperialistiska vänstern gör WTO det möjligt för USA att behärska ”nyckelsektorer i utländska ekonomier” till gagn för multinationella bolag. N Chomsky, *Profit over People: Neoliberalism and the Global Order*, New York: Seven Stories Press, 1999, s. 72. Rysslands eventuella medlemskap ledde inte, så vitt jag förstår, till någon kritik av dess önskan att kontrollera utländska ekonomier. IMF ”samarbetar” med WTO. När Putin uppmanade IMF att utkräva Ukrainas skuld på 3 miljarder dollar kritiserade vänstern inte, så vitt jag vet, det internationella organets dominans av utländska ekonomier. Än värre är att Ukraina betecknar den skulden som ”en muta”, eftersom den erbjöds Janukovitj i en uppsättning tvångsåtgärder för att hindra Ukraina från att underteckna associationsavtalet med EU. K Rapoza, ”IMF says Russia Right About Ukraine”, *Forbes*, 16 december 2015, <https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2015/12/16/imf-says-russia-right-about-ukraine-3-billion-loan/>, 16 mars 2006.

ensidiga ”beskydd” och utropande av självständighet på Krim och i Donbas samt separatister i Georgien.

2004 blev tio länder i Central- och Östeuropa medlemmar av EU. Samma år infördes den Europeiska Grannskapspolitiken för att underlätta tillgång till marknader genom Dupa och som omfattade frihandelsområden (DCFTA), vilket Moskva bemötte negativt. I mars 2004 välkomnade Nato sju nya medlemmar i Östeuropa, den största utvidgningen någonsin. Moskva hade invändningar men betonade mest samarbetet. Putin träffade Natos generalsekreterare nio dagar efter att överenskommelserna om medlemskap deponerats i Washington. Om det någonsin funnits ett tillfälle att skydda Ryssland från Natos otäcka hot om inringning var det nu. I stället underströk Putin att det viktigaste var samarbete med Väst för att få bukt med terrorismen och att Natos insats i Afghanistan skulle bli framgångsrik. Lika iögonfallande är att Putin åter, som 2002, framhöll att ”varje land har rätt att välja det alternativ det betraktar som mest effektivt för att trygga den egna säkerheten”. Kort sagt klargjorde Putin att de länder som representerades Natos största utvidgning någonsin hade all rätt att göra så och att samarbete mot terrorism var det mest angelägna. Särskilt att notera är att Putin inte slog näven i bordet eller framträdde i tv för att säga att den historiska utvidgningen var ett existentiellt hot.²⁵

Senare 2004 framträdde ett annat hot i form av de s k färgrevolutionerna eller folkliga resningar som utmanade de styrande i den post-sovjetiska sfären, bl a Orangerevolutionen i Ukraina. Putin blev störd över att Moskvastöd till valet av Janukovitj i Ukraina omintetgjordes sedan valövervakare upptäckt valfusk och nu ledde detta till protester.²⁶ Putin reagerade genom att öka sitt auktoritära styre på hemmaplan, men utan att avbryta samarbetet med Nato.²⁷

Händelserna 2007-2008 skulle göra Rysslands relationer med Nato ansträngda. Enligt Mearsheimer kom en vändpunkt i samarbetet mellan Ryssland och Nato vid Natos toppmöte i Bukarest i april 2008; andra anger brytpunkten till Putins tal på säkerhetskonferensen i München i februari 2007.²⁸ Mearsheimer hävdar bestämt att Bukarest innebar att ”en linje

²⁵ ”Meeting with NATO Secretary General Jaap de Hoop Scheffer”, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/224>, 8 april 2004 [förf. besökte denna länk 22 mars 2022, men den fungerar inte längre]. Den månaden fick Putin direkt frågan vad han var ”mest rädd för” beträffande EU och Natos utvidgning. Här var åter tillfälle att påminna omvärlden om de existentiella hoten med Natos inringning. I stället sade Putin ”vi har alltid sett den processen i ett positivt ljus”. ”Press Conference following Talks with Italian Prime Minister Silvio Berlusconi”, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/22434>, 21 april 2004.

²⁶ Den antiimperialistiska vänstern i USA talar oupphörligt om att USA störtade Janukovitj, men glömmer hans problematiska bakgrund. Man åberopar också att diplomatiska telegram varnade för Natos utvidgning, men nämner inget om telegram som rapporterade om Janukovitjs ”falsifikationsinsatser”, försöken att ”stjäla” valet 2004, ”något Kremles främsta politiska konsulter rekommenderat honom” genom att bli ”förvirra väljarna” och använda ”vilsledande uppgifter”, framför allt i Donbas. I telegrammet nämns också att ”utländska rådgivare från USA” hjälper Janukovitj och är ”näringslivsvänliga”. Senare avslöjades att Janukovitj samarbetade med Paul Manafort, vars strategi bl a gick ut på att utså etnisk splittring, i synnerhet i sydöstra Ukraina. S Gwaltney, ”Ukraine: Party of Regions Election Strategy: A New Approach?”, Chargé d’Affaires US State Department confidential cable, https://search.wikileaks.org/plusd/cables/06KIEV1022_a.html, March 15.

²⁷ 2005 formulerade Surkov sin eufemism för starkare inhemsk kontroll, ”suverän demokrati”, och ungdomsgruppen Nasji och Dugins Eurasiatiska ungdomsförbund bildades, medan statsmedierna stärktes och Enat Ryssland ökade kontrollen över lagstiftningen. Se A Umland, ”Russia’s New ‘Special Path’ After the Orange Revolution: Radical Anti-Western and Paratotalitarian Neo-Authoritarianism in 2005-2008”, *Russian Politics and Law* 50 (6), nov-dec 2012, s. 19-40. Utrikespolitiskt välkomnade Putin när auktoritära regimer i Samväldet för Oberoende Stater slog ner protester. Kreml har betecknat Orangerevolutionerna, Arabiska våren och Euromajdan som av Väst ledda sammansvärjningar.

²⁸ USA:s dåvarande Nato-ambassadör Kurt Volker uttryckte oro både över [säkerhetskonferensen i] München och Natos toppmöte i Bukarest och konstaterade att Putins retorik utgjorde ”något helt nytt” i och med att han hotat Krims territoriella integritet och betecknad den som ”en konstgjord skapelse” under sovjettiden. Hans

drogs i sanden” och att Putin då gjorde klart att Natos utvidgning var ”kategoriskt oacceptabel på grund av att den utgjorde ett hot mot Rysslands existens. Den framstående historikern går fram med bred pensel när han djärvt slår fast att ”allt som hänt därefter stämmer på detta grundläggande paradigm”.²⁹ Vid en första anblick förefaller påståendet stämma att 2007 (eller 2008) förändrade allt. Det är riktigt att Putins tal i München 2007 och Bukarest 2008 är viktiga. De åren inträffade en rad händelser som irriterade Moskva. Finanskrisen skickade chockvågor runt jordklotet, USA erkände formellt Kosovo, Nato aviserade planer om medlemskap för Ukraina och Georgien och i augusti samma år invaderade Ryssland Georgien för att ”skydda” pro-ryska separatister i Sydossetien. Följden blev att Nato avbröt samarbetet med Ryssland och Moskva svarade med samma mynt.

Historiska fakta antyder dock att flera händelser sedan 2008 inte passar in i detta förenklande paradigm. Mindre än tre månader efter sammandrabbningarna i Georgien förbyttes den vändpunkten i en mer samarbetsbetonad riktning. I ett tal i november 2008 uttryckte den dåvarande ryske presidenten Medvedev visserligen sitt lands missnöje med utplaceringen av robotsystem i Europa och med Natos intrång. Men den ryske ledaren såg ändå ljusglimtar i en uppflammande situation. Den georgiska krisen ”hade visat att det var möjligt att hitta lösningar med Europa”, ”en ljus framtid” stod för dörren med ”fördjupade” relationer med EU.³⁰

Ungefär ett år efter Natos toppmöte i Bukarest 2008 återupprättades det gemensamma rådet mellan Ryssland och Nato (RNC). Den ryske utrikesministern Sergej Lavrov framhöll ”vikten av att bygga förtroende” och ”återuppta det militära samarbetet” med Nato ”och rätta till de problem som uppstått” i samband med Georgienkrisen. Samarbetet med USA-Nato och den internationella säkerhetsinsatsen (ISAF) i Afghanistan var, konstaterade Lavrov, ”löst sedan länge” genom att Rysslands och Natos gemensamma plan från april 2008 ”redan var satt i verket”. Och USA:s dåvarande Nato-ambassadör, som blivit oroad av Putins retorik i Bukarest, har avslöjat att Moskva på det kaotiska toppmötet gått med på att låta Nato frakta icke dödande material genom Ryssland för krigföringen i Afghanistan.³¹ Senare överenskommelser gav Nato tillgång till ryskt luftrum för leveranser av militär utrustning och förnödenheter samt trupptransporter. Att Ryssland bistod Nato i att föra krig på ett territorium som man en gång gränsade till stämmer inte med synsättet att Moskva betraktade Nato som något akut hot.

Vintern 2009 tillade Putin att trots de senaste dispyterna kunde Ryssland och Nato arbeta tillsammans, vilket senare konkretiserades i flera gemensamma militärövningar. Efter en sådan övning 2013 talade en rysk general om ”ett mycket starkt” och ”pålitligt förhållande”

slutsats var att Nato måste öka insatsen för att skydda Ukraina. K Volker, ”Ukraine, MAP, and the Georgia-Russian Conflict”, US Department of State, hemligt memorandum, https://wikileaks.org/plusd/cables/08USNATO290_a.html, 14 augusti 2008. Den ryske nyfascistiske teoretikern Alexander Dugin har kallat det ”en vändpunkt i rysk historia, som innebar en ny självmedvetenhet, A Dugin, *Putin on Putin: Vladimir Putin Viewed From The Right*, Storbritannien: Arkos Books, 2014, s. 80. O’Hanlon har jämfört talen 2007 och 2008 och placerar dem i ett sammanhang av händelser som fick Rysslands och Natos relationer med varandra att ”bryta samman”, M O’Hanlon, *Beyond NATO: A New Security Architecture for Eastern Europe*, Washington, DC, 2017, s. 20-21.

²⁹ J Mearsheimer, ”Putin’s Monroe doctrine”, <https://www.transcend.org/tms/2022/05/putins-monroe-doctrine-against-nato/>

³⁰ ”Address to the Federal Assembly”, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/1968>, 5 november 2008.

³¹ K Volker, ”Russian Support for Afghanistan: Sorting the Wheat from the Chaff”, US State Department, hemligt memorandum, https://wikileaks.org/plusd/cables/08USNATO357_a.html, 3 oktober 2008; ”Transcript of Opening Statement and Response to Media Questions by Russian Minister of Foreign Affairs”, https://www.mid.ru/en/press_service/minister_speeches/1589824/, 27 juni 2009.

med Nato. Då är att betänka att det samarbetet skedde i efterdyningarna till den s k ”röda linje”-vändpunkten.³²

Kort sagt skymms den historiska sanningen av påståendena att Natos utvidgning provocerade ryssarna till den illegala invasionen av Ukraina. Det är en faktor i en hel uppsättning orsaker. Det var en lång period av debatt rörande alliansens karaktär och dess roll i en post-sovjetisk global ordning. Det är sant, som den antiimperialistiska vänstern brukar framhålla, att flera högt uppsatta företrädare för USA kom med kraftiga varningar om att Moskva starkt motsatte sig att Ukraina skulle bli medlem av Nato då det sågs som ett strategiskt hot. Ofta har det hänvisats till den varning som utfärdades av USA:s tidigare Moskvaambassadör [William] Burns, men då glömmar man lika ofta att han också påminde om att Kreml förstörde upp hotet från Nato för att gynna den egna agendan. ”Det är också politiskt gynnsamt”, noterade Burns, ”att använda Natos utvidgning ... för att skaffa sig stöd av ryska nationalisterna.”³³ Som vi kommer att se utgör detta stöd till nationalisterna, som ges en framträdande roll i de av Kreml kontrollerade medierna, den ideologiska grunden för Putins utrikespolitik.

Från förödmjukelse till återskapande av imperiet

Ett annat påstående från antiimperialister i USA är att Putin ”mest reagerat” på USA/Natos agerande. Det perspektivet blundar inte bara för Rysslands samarbetsvilja efter att s k ”röda linjer” överskridits, det är dessutom en ytlig syn på Moskvans strategiska målsättningar. Forskare som Faure, Korneychuk och Snyder anser de protester som förekom 2011-2013 mot valfusk i Ryssland vara mer betydande för att ge en bild av den ryska strategin. Då kom ”den konservativa vändningen” och klargör att det Putin fruktar mest är att demokratisk aktion, eller vad hans representanter brukar benämna Orangerevolutionernas ”pest”, ska sprida sig till hemlandet. Alexander Prochanov, som sympatiserar med extremnationalismen, har också pekat på den konservativa vändningen vid den tidpunkten och att den sammanfaller med att han då bildade den ultranationalistiska *Izborsk*-klubben på yttersta högerkanten. Putins mer tydligt uttalade och återkommande nationalistiska teman som Eurasianism, ”statligt civilisatoriska” (kodbeteckning för imperium) och messianska ordalag hamnade då alltmer i fokus.³⁴ Vad som framgår under denna period är att en blandning av

³² AP News Agency Pool, ”President Medvedev, PM Putin meet NATO chief Rasmussen”, <https://newsroom.ap.org/editorial-photos-videos/detail?itemid=36d7ca66a7979adb66331aecce9f19ae&mediatype=video&query=Putin%20Nato>, 16 december 2009; ”NATO and Russia hold joint counter-terror exercise 'Vigilant Skies'”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_103663.htm, 3 oktober 2013.

³³ Jag påstår inte att Natos utvidgning inte skulle innebära några problem, men att hotet har överdrivits för att rättfärdiga Rysslands irredentistiska anspråk. Rysk militärdoktrin vid denna tid anger Natos utvidgning som ett viktigt hot bland andra. ”Military Doctrine of the Russian Federation”, https://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf, 5 februari 2010; W Burns, ”RUSSIA'S NATO ENLARGEMENT REDLINES”, memorandum till Natos överbefälhavare, https://wikileaks.org/plusd/cables/08MOSCOW265_a.html, 1 februari 2008.

³⁴ För en koncis diskussion av dessa trender, se J Faure, ”The Deep Ideological Roots of Russia's War”, *Le Monde Diplomatique*, april 2022, <https://mondediplo.com/2022/04/03ideology>; B Korneychuk, ”Principles and contradictions of Izborsk doctrine”, *Socium i vlast* 71 (3) 2018, s. 72-79; T Snyder, *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*, New York: Duggan Books, 2018, s. 79-81. Forskare har pekat på den artikel där Putin framställer Ryssland som ledare för en ”övernationell gemenskap” mellan nationer från Atlanten till Stillahavet, eller ”från Lissabon till Vladivostok” som emblematiser för förändringen av dessa teman. Se ”Putin: The Eurasian Union is the path to success and prosperity”, United Russia Website, <https://er.ru/activity/news/putin-evrazijskij-soyuz-put-k-uspehu-i-procvetaniyu>, 4 oktober 2011 [Se även <https://www.bbc.com/news/world-europe-15172519>]. För en utmärkt genomgång av relationerna mellan Izborsk och institutioner, regering och det militärt-industriella komplexet, se M Laruelle, ”Izborsky Club or the New Conservative Avant-Garde in Russia”, *The Russian Review*, 75, oktober 2016, s. 626-644. Dugin säga att civilisationsstaten, som också kallas ”imperium” eller ”stormakt” kommer att vara ”huvudaktör” i en ”multipolär värld”. Dugin slår fast att Ryssland är på väg mot denna status, som han spårar till begreppet ”Ryska världen” eller *Russkij Mir*. Och ”kampen om

ultranationalister emellanåt visade sig vara till nytta för att kväsa inhemskt missnöje samtidigt som det kompletterade och utvidgade det hybridkrig Moskva bedrev i Ukraina för att störa grannlandets demokratiska utveckling.³⁵

Hybridkriget bedrivs genom ett informellt nätverk av ideologer på yttersta högerkanten, mediagrupper, paramilitära extremister och Kreml. Denna samling av extremnationalister bakom Moskvas informella och verkliga krigföring gynnar Moskvas strategi med att destabilisera Ukraina. Det finns rikligt med belägg för att Putin inte bara reagerar på Nato, utan aktivt provocerar fram konflikter. I de beläggen ingår Vladislav Surkov-läckorna, Frolov-läckorna, Glazjev-banden och wikileaks.³⁶ Vi ska fokusera på avslöjandena om Surkov eftersom någon mer omfattande granskning av materialet i övrigt inte ryms inom ramen för denna artikel.

Många inom vänstern i USA skyller Putins agerande på Natos utvidgning och att USA låg bakom att Ukrainas president störtades 2014. Det beror på att de inte tillräckligt uppmärksammat Moskvas omfattande infiltration i ukrainsk politik.³⁷ Cohen framhåller ihärdigt att ”allt som följde”, som annekteringen av Krim och östra Ukraina, ”utlöstes” av den USA-sponsrade kuppen mot Ukrainas president 2014. En ledande vänsterkommentator lånar underrättelseföretaget *Stratfors* uttryck och tillägger att ”historiens mest uppenbara kupp” var vad som ”satte igång det hela”.³⁸

Ukraina är kampen för statscivilisation”. A Dugin, ”State Civilisation”, <https://izborsk-club.ru/22879>, 31 maj 2022. 2013 talade Izborsk mobiliseringsprojekt för en ”civilisationsmodell” med ”rysk civilisations-specifik kod”, ett Eurasiatiskt system, där ”hela den post-sovjetiska sfären skulle återintegreras”. Se ”Mobilization Project”, <https://izborsk-club.ru/1040>, 17 februari 2013. En del forskare hävdar att dessa trender börjat tidigare i form av Ryska Federationens Utrikespolitiska Koncept från år 2000, där kampen mot unilateralism diskuteras och där man hävdar sin plats på den globala scenen samtidigt som den ryska staten stärks genom ”konsolidering av civilsamhället”.

³⁵ R Horvath, *Putin's Fascists: Russiki Obraz and the Politics of Managed Nationalism in Russia*, London: Routledge Press, 2021. Horvath visar att Kreml när det behövts använt sig av nazistgrupper för att skrämja anti-Putin aktivister. Personal från Moskvas federala byrå för ungdomsfrågor har samarbetat med Surkovs Nasji-grupp och finansierat aktiviteter för att hindra demonstranter och betala journalister och bloggare för att hålla nere missnöje och hylla Putin. Se M Elder, ”Polishing Putin: hacked emails suggest dirty tricks by Russian youth group”, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2012/feb/07/putin-hacked-emails-russian-nashi>, 7 februari 2012.

³⁶ Se H Coyansh, ”Glazjev tapes debunk Russia lies about its annexation of Crimea and undeclared war against Ukraine”, *Kharkiv Human Rights Protection Group*, <https://khp.org/en/1551054011>, 26 februari 2019; ”Frolov leaks”, <https://informnapalm.org/en/tag/frolovleaks/>.

³⁷ Noam Chomsky, ledande intellektuell inom vänstern i USA, hävdar att han inte kände till Surkov-läckorna, men utgick från att Ryssland blandade sig i ukrainska angelägenheter, (N Chomsky i email till författaren, 2 juli 2022). Denna artikel är inte någon direkt kritik av Chomsky som ju intagit en mer nyanserad hållning än Cohen eller Mearsheimer, som skyller nästan allt Putin gjort på Nato. Chomsky har klargjort att USA/Natos inblandning inte rättfärdigar, och heller inte var orsaken till, Rysslands olagliga invasion. Se ”The Ukraine War: Chomsky Responds”, *Counterpunch*, <https://www.counterpunch.org/2022/06/03/the-ukraine-war-chomsky-responds/>, 3 juni 2022. Att notera är att ”Skylla på Nato”-lägret inte verkar känna till dokumenterade detaljer om att Ryssland provocerat fram konflikten och genomfört vad som liknar en ”kupp” i Donbas. I vad mån sådana detaljer skulle inverka på deras analys kan diskuteras, men om [Victoria] Nulands inblandning är en del av ekvationen blir den logiska följden att liknande agerande från rysk sida också blir relevant.

³⁸ S Cohen, *War With Russia?*, s. 18-19. R McGovern, ”What role has the US played in the Ukraine Crisis?”, <https://scheerpost.com/2022/03/11/ray-mcgovern-what-role-has-the-u-s-played-in-the-ukraine-crisis/>, 11 mars 2022. Chris Hedges hävdar samma sak. Putin blev ”skrämd av kuppen”, se hans ”Chronicle of a War Foretold”, <https://scheerpost.com/2022/02/24/hedges-the-chronicle-of-a-war-foretold/>, 24 februari 2022. USA:s dåvarande biträdande utrikesminister Victoria Nulands telefonsamtal i början av februari 2014 snappades upp och offentliggjordes. Hon nämner att USA ”kan hjälpa till med förlossningen av det här”, eller byta ledning i Ukraina, samtidigt som hon diskuterar alternativen för näste president. ”Ukraine Crisis: Transcripts of a Leaked Call”, BBC, <https://www.bbc.com/news/world-europe-26079957>, 7 februari 2014. McGovern nämner *Stratfor* för att dramatisera sin poäng om USA-kuppen, men interna *Stratfor*-dokument kan också återopas för att

Fragmentariska uppgifter som skiljer störtandet av Janukovitj från Moskvas omfattande inblandning i Ukraina ger bara en ofullständig bild. En bra utgångspunkt för att skapa balans är Surkov-läckorna. Surkov, en f d biträdande premiärminister, som skötte Moskvas dolda operationer i östra Ukraina, är en omstridd figur som åkt upp och ner som något av en favorit i Kreml. Surkov, PR-expert med teaterbakgrund som ansvarade för Kremles försök att destabilisera Ukraina, anser att Ukraina ”inte finns”, bara ”ukrainianism” en form av ”mental ohälsa”.³⁹ 2016 kunde hackare komma över en mängd av Surkovs email där Kremles hybridkrig avslöjas. Surkovs destabiliseringskampanj löpte jämsides med insatser av den ryska säkerhetstjänsten FSB och den militära underrättelsetjänsten GRU.

De läckta emailen avslöjar ett mönster av utpressning mot polis, politiker och journalister, skapande av, eller inflytande över, fiktiva föreningar i civilsamhället, paramilitära grupper och medier, närmanden till politiska kandidater i val, inblandning i samband md val samt försök att ändra Ukrainas konstitution. Dessa hemliga operationer visar på Kremles aktiva, ihållande infiltration av det ukrainska samhället *före* och efter Euromajdan och ”USA-kuppen”. Det inledande målet var att erövra Novorossija, området i södra och östra Ukraina och återförena den kvasi-mytologiska ryska världen.⁴⁰ Den planen misslyckades och Moskva fick då förlita sig på att satsa på federalism via destabilisering. De hemliga komplotterna stämmer med Putins offentliga uttalanden vid den tiden om att Ukrainas konstitution var illegitim, möjligheterna till ”federalisering och decentralisering” av grannlandet och hur Ryssland ”förlorat” Novorossija.⁴¹ Med andra ord avslöjade Surkov-läckorna att det övergripande målet att försvaga Kyiv inte var någon isolerad handling av några mindre nogräknade ämbetsmän eller någon reaktion på Natos agerande.⁴²

E-mail-samlingen visar också hur ultranationalistiska ideologer i Kreml och separatistledare tillsammans försökt provocera fram en konflikt. Det korta utdraget nedan är ett exempel på detta samarbete. Det säger inte att Dugin eller andra ideologer är ”Putins hjärna” eller

dramatisera Putins manipulation av Janukovitj: Putin erbjöd stöd till den ukrainske presidenten i utbyte mot att han godtog Putins ”lista över de nya ukrainare som skulle ha makten i SBU, militären, ministerierna”. Tillförlitligheten av dessa dokument är osäker, men poängen är att McGovern selektivt plockar ut russin ur kakan när dessa russin innehåller en bredare bild av de händelser som är föremål för diskussion. ”Re: INSIGHT-UKRAINE-Moscow-Kiev Spat-UA111.”, https://wikileaks.org/gifiles/docs/16/1622057_re-alpha-insight-ukraine-moscow-kyiv-spat-ua111-.html, 14 september 2011.

³⁹ För en underhållande diskussion om Surkov som ”politisk teknolog för hela Rus” av en insider, se P Pomorantsev, *Nothing is True and Everything is Possible: The Surreal Heart of the New Russia*, New York: Public Affairs, 2014, s. 65-76. Surkov citerad i ”Surkov: I am interested in acting against reality”, *Actual Comments*, <https://actualcomment.ru/surkov-mne-interesno-deystvovat-protiv-realnosti-2002260855.html>, 26 februari 2021. Visserligen rapporterar en separatisttidning, registrerad hos den ryska censurmyndigheten, rutinmässigt att Surkov ”sköter” Moskvas politik i Donbas. Exempelvis, A Rostovtsev, ”Surkov and Nuland: Shock and Awe in Kyiv”, *Russkaya Vesna* (Rysk vår), <https://rusvesna.su/news/1453019814>, 17 januari 2016.

⁴⁰ A Shandra och R Seely, *The Surkov Leaks: The Inner Workings of Russia's Hybrid War in Ukraine*, London: Royal United Services Institute, 2019, vii, s. 13, 24, 28, 31 och 39; Förf. intervju med A Shandra, 31 maj 2022.

⁴¹ Om Putins kommentarer om Ukrainas konstitution, federalisering och hans förklaring att Novorossiia, eller Nya Ryssland, härrör från tsarepoken, bestående av Charkiv, Lugansk, Donetsk, Cherson, Nikolajev och Odessa” och ”inte någon del av Ukraina”, se ”Direct Line with Vladimir Putin”, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/page/577>, 17 april 2014. [länken fungerar inte, prova i stället: <https://www.c-span.org/video/?318941-1/russian-president-putins-annual-call-program>]

⁴² Det finns många US State Department memoranda som dokumenterar denna inblandning. Denna korta artikel gör det inte möjligt att gå närmare in på vad Frolov Leaks, Glazjev-banden och Wikileaks har att berätta om Rysslands långa inblandning i ukrainsk politik, vilken kulminerade 2014 med vad som med rätta kan kallas ”en kupp” i Donetsk i form av militär okupation och som stärktes 2022. Det är ganska häpnadsväckande i vilken utsträckning antiimperialistiska skribenter i USA struntat i de dokumenten. I ett hemligstämplat dokument värt att notera uppges Putin ha skickat Dugin till Turkiet för att göra PR för ekonomisk Eurasianism. Se E Edelman, ”Putin Visits Turkey”, Hemligstämplat memorandum US State Department, https://wikileaks.org/plusd/cables/04ANKARA6887_a.html, 10 december 2004.

liknande överdrifter, utan att samverka mellan sådana fenomen möjliggjort Kremls långsiktiga strategi att splittra upp Ukraina.

Konstantin Malofejev, oligark på yttersta högerkanten med kontakter i Kreml, verkar ha varit med om att finansiera Surkovs operationer och levererat en lista till teknologer i Kreml på tänkbara separatistledare. Där ingick Igor Girkin (Strelkov), som betecknat sig som f d officer i FSB och strax därpå utsågs till försvarsminister i den s k Folkrepubliken Donetsk (DPR), och några andra som också fick poster.⁴³ Strelkov är också knuten till Prochanov (*Izborsk-klubben*), har medverkat i dennes reaktionära tidskrift *Zavtra*, där han pläderat för projektet Nya Ryssland, ”Krim är en del av Novorossija”.⁴⁴

I januari 2014 for Malofejev och Strelkov tillsammans till Krim innan det i mars samma år annekterades av Ryssland. ”Alla talade om att enas med Ryssland”, rapporterade Malofejev, bl a Sergej Aksjonov, som han ”rekommenderade” som ledare på Krim. Och Aksjonov utsågs mycket riktigt i april 2014 att leda Republiken Krim. Vid ungefär den tiden kom Strelkov till Donetsk med uppdraget att upprepa ”Krim-händelserna”. Men befälhavaren noterade att ”allt gick helt fredligt till”. I ett uppseendeväckande och nu beryktat uttalande rapporterade han att ”ingen ville strida” och att det var hans styrkor som ”satte igång” kriget för ”om inte vår trupp gått över gränsen ... skulle allt ha stannat av”.⁴⁵

Alexander Borodaj, rysk medborgare och ”politisk strateg i Moskva”, som var Malofejevs PR-konsult, utsågs till premiärminister i DPR.⁴⁶ Borodaj skötte rapporteringen till Surkov om enrulleringen av frivilliga till Kremls projekt, medan Dugins Internationella eurasiatiska rörelse rekryterade och rekommenderade separatister att stationera sig i Donetsk.⁴⁷ Malofejevs

⁴³ Strelkov heter egentligen Igor Vsevolodovitj Girkin, men under de händelser som diskuteras använde han sig av namnet Strelkov, och jag har utgått från detta. En del säger att han var ledare för Folkrepubliken Slavjansk. I litteraturen omnämns han konsekvent som försvarsminister i Folkrepubliken Donetsk (DPR), vilket också en de separatistiska soldaterna gör. Denne uppger också att Strelkov var överste inom FSB och överförd till reserven i mars 2013. Se A Zjutjkovskij, *85 Days in Slavyansk*, utgiven på oberoende förlag, 2022, s. 36-37. [Se även: https://sv.wikipedia.org/wiki/Igor_Girkin]

⁴⁴ A Prochanov, intervju med I Strelkov, ”Who are you shooter?”, *Zavtra*, <https://web.archive.org/web/20220402120606/http://zavtra.ru/blogs/kto-tyi-strelok>, 20 november 2014. Borodaj fanns inte på den lista Surkov sammanställde, men Malofejev har sagt i en intervju att han rekommenderat sin tidigare konsult. Se E Sergina och P Kozlov, ”Interview: Konstantin Malofeev, founder Marshall Capital”, *Vedomosti*, <https://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2014/11/13/v-sankcionnye-spiski-vklyuchali-posovokupnosti-zaslug>, 13 november 2014. Jag hörde först talas om den artikeln i K Tjawrylos arbete. Malofejev betonar att finansieringen var helt och hållet humanitär och att han och Strelkov anlände till Krim ”av en händelse”, samtidigt som han framhåller att det var Guds vilja.

⁴⁵ A Prochanovs intervju med I Strelkov, november 2014. Alexander Zjutjkovskij, som medverkat i de händelser som diskuteras och beskriver sig själv som ”organisatör av upproret 2014” och är under sanktioner för finansiering och utbildning av den extremistiska Ryska imperierörelsen, bekräftar Strelkovs version om att denne startade kriget. Vidare citerar han en annan ledare för Folkmilisen i DPR, Sergej Tsyplakov, som medger att den pro-ryska rörelsen i mars-april 2014 ”befann sig i ett dödläge” och inte hade tillräckligt med folk. ”Läget var svårt”, ”vi hade gjort oss skyldiga till allvarliga brott”, men ”utan att lyckas skapa någon revolutionär situation” tills Strelkov ”anlände” och ”slaget om Slavjansk inleddes”. Han uppger också att Malofejev ”finansierade expeditionen”. Se A Zjutjkovskij, *85 Days in Slavyansk*, s. 11, 29-30, 45.

⁴⁶ Borodaj nämner stöd av ryska myndigheter i arbetet på att bygga den Ryska världen i Ukraina. ”Interview: Alexander Borodaj: We intend to create a state of real, not declarative justice”, *Russkaja Vesna*, <https://rusvesna.su/news/1400875818>, 24 maj 2014. Borodaj medarbetade också i Prochanovs tidning och var pressofficer på Krim, se Snyder, *The Road to Unfreedom*, s. 162. Han blev senare invald i statsduman i Ryssland.

⁴⁷ A Shandra och R Seely, *The Surkov Leaks*, s. 28; D Newman, ”Ukraine rebels dream of a new Russia”, *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-29721466>, 23 oktober 2014. Beträffande ytterligare kontakter mellan det av Kreml finansierade Eurasiatiska ungdomsförbundet (ingår i Dugins rörelse) och DPR, se A Sjechovtsov, ”Aleksandr Dugin’s Neo-Eurasianism and the Russo-Ukrainian War” i *The Politics of*

hemliga inflytande har uppmärksammats av hans medier *Tsargrad TV* och tankesmedjan *Katehon*. Dugin satt i styrelsen för den förra och arbetade för den senare. Ideologen har vid flera tillfällen setts göra messianska utspel på de båda medierna.⁴⁸ Precis som Surkov har Dugin talat om för sin publik att "Ukrainianism" är "en artificiell skapelse" och att "Stor-ryssarna kommer att bilda ett imperium" som kommer att "återerövra territorierna i Kievsk Rus" i en "revolution från Krim till Lissabon".⁴⁹ Putins tal i mars 2014 var i något dämpad form ett eko av dessa teman, samtidigt som han framför allt tryckte på offermotivet.⁵⁰

Med tanke på hans nära relationer med dem som arbetade med att destabilisera Ukraina, låt oss nu höra Prochanov ge en uppskakande skildring av det "förrådda offret som försvarar sig mot västlig dominans hemma och i närområdet". Ryssland kommer att besegra "det fascistiska avskummet i Kiev" muttrar Prochanov, och återställa det imperium som "blev skinnat och förödmjukat" 1991. Förrått på Bolotnatorget (protesterna mot valfusket) av liberala oppositionella och av judar på Euromajdan alldeles intill, som, med hans motbjudande ord, "utlöste den andra förintelsen".⁵¹ Putin hyllade Prochanov för att ha "valt en viktig professionell väg" genom sitt "engagemang för medborgerliga principer och ideal" och uttryckte förhoppningen att "dina planer kan bli verklighet".⁵² Med ens står det klart att Putin välkomnar samverkan mellan ultranationalistiska ideologer och de som drar upp riktlinjerna i Kreml, vilket motsäger alla dem som framställer Ryssland som ett belägrat fort.

De ryska försöken till destabilisering på Krim och i Donbas skedde också långt före det som hände i februari 2014. Ett konfidentiellt telegram från USA:s utrikesdepartement 2008 dokumenterade ryska försök att "destabilisera Krim" och "försvaga Ukraina" och identifierade redan då flera agenter som var närvarande i interventionerna 2014, bl a Dugins Eurasiatiska Ungdomsförbund (EYU), som särskilt aktivt. Inblandningen handlade om att underblåsa etniska motsättningar med Krimtatarerna, stöd till en "helt artificiell" paramilitär grupp, finansiering av protester och att påverka mediareporteringen.⁵³ Kritiker i USA som blåser upp kuppen 2014 bryr sig ytterst lite om Rysslands väldokumenterade aggressiva hybridkrig mot Ukraina samt den propaganda för imperietanken som kommit till uttryck offentligt.

I detta historiska sammanhang framstår det idisslande antiimperialistiska akademiker i USA ägnar sig åt, och de som sprider deras arbeten, som en travesti på händelserna 2014 och som en fars 2022. [Oliver] Stones film *Ukraine on Fire* förkunnar att "sanningen är att Ukraina

Eurasianism: Identity, Popular Culture, and Russia's Foreign Policy, red. M Bassin och G Pozo-Martin, Lanham: Roman & Littlefield, 2017, s. 185-204.

⁴⁸ Dugin går i en intervju med på att Strelkov och Borodaj var hans studenter och påstår samtidigt att gatorna i Charkiv var "täckta" av hans broschyrer. A Dugin, "Sunny Putin defeated 'Lunar'." <https://izborsk-club.ru/22555>, 31 mars 2022.

⁴⁹ "A Nail in the Coffin of Ukronazism: Alexander Dugin revealed who the Ukrainians are", *Tsargrad.tv*, https://tsargrad.tv/articles/gvoz-d-v-kryshku-groba-ukronacizma-aleksandr-dugin-raskryl-kto-takie-ukraincy-2_509841, 22 mars 2022. A Dugin, "Horizons of our Revolution from Crimea to Lisbon", <http://www.4pt.su/en/content/horizons-our-revolution-crimea-lisbon>, 7 mars 2014.

⁵⁰ Putin sade att "Gamla Rus är vårt gemensamma ursprung" och "civilisationsvärderingar förenar folken i Ryssland, Ukraina och Belarus". Putin hävdar att bolsjevikerna lämnat ifrån sig rysk mark till Ukraina och "må Gud döma dem". Nato, "som fattat beslut bakom ryggen på oss" försöker ockupera det som tillhör oss, sade han. "Address by the President of the Russian Federation", <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>, 18 mars 2014.

⁵¹ "Russian state TV talks show interviews conservative author", *BBC Monitoring Former Soviet Union*, 27 maj 2014; "Russian talk show features nationalist pundit", *BBC Monitoring Former Soviet Union*, 24 september 2014.

⁵² "Putin praises achievements of ultra-nationalist anti-Semitic writer." *Times of Israel*, <https://www.timesofisrael.com/putin-praises-achievements-of-ultra-nationalist-anti-semitic-writer/>, 28 februari 2018.

⁵³ S Gwaltney, "Ukraine: The Russia Factor in Crimea – Ukraine's 'Soft Underbelly'?", US State Department Confidential Memo, https://wikileaks.org/plusd/cables/06KYIV4489_a.html, 7 mars 2006.

aldrig varit något enhetligt land”. Stephen Cohen delar denna felsyn med avvikaren Stone och har förlöjligat ”missuppfattningen” att det finns något ”ukrainskt folk som längtar efter att komma bort från århundraden av ryskt inflytande”.⁵⁴ Seriösa historiker har visat att det finns gott om belägg för såväl ett ukrainskt folk som skäl att undkomma ryskt styre. Minnen av vad Subtelnyj betecknar som ”det traumatiska trettioåret”, präglad av deporteringar till Sovjet och döda kulaker, den stora hungersnöden/Holodomor 1932-1933 och Stalins utrensningar, har satt djupa spår psykologiskt, politiskt och demografiskt, ärr som man bär på än idag.⁵⁵

USA-centrerade bedömningar som fokuserar på Natos utvidgning tränger undan detta historiska trauma och suddar ut möjligheterna att begripa den ryska aggressionen. Putin och ryska medier förlitar sig på den sortens historierevisionism för att gynna imperieambitioner. I sin historiska essä från juli 2021 förkunnade Putin att ryssar och ukrainare var ”ett folk”. De ”delar samma historiska och andliga utrymme”. I andra sammanhang har han i sin krigsretorik upprepat lögnen om att Ukraina inte bara ”är ett grannland ... det är en oavvislig del av vår egen historia, kultur och andliga sfär” och att ”Ukraina helt skapats av Ryssland”.⁵⁶

Putin fortsätter med att ett mål för invasionen är att ”de-nazifiera Ukraina”. Den ryska nyhetsbyrån *RIA Novosti* spinner vidare på vad detta kan betyda med formuleringar besläktade med Surkov, Dugin, eller varför inte Putin. Nyhetsbyrån har förklarat att de-nazifiering innebär ”de-ukrainisering”, eftersom Ukraina är ”omöjligt som nationalstat”, bara en ”konstgjord anti-rysk konstruktion”. De-nazifiering som mål för specialoperationen är ”att förstå som en militär seger över regimen i Kiev”.⁵⁷ Statliga ryska medier vimlar av formuleringar om att Ukraina i stort är en konstgjord enhet, som måste ingå i den ryska världen. Ukraina ”har aldrig haft någon stabil tradition av stabilt nationellt oberoende”, tillägger Putin, för ”det är vårt historiska område”.⁵⁸

Många kritiska röster i USA bryr sig inte om dessa erövringskrav, historieförfälskningar, förtäckta operationer eller det hybridkrig mot Ukraina som skildrats i denna artikel. Den antiimperialistiska vänstern i USA förlitar sig i stort på ett begreppsmässigt ramverk där historien pressas samman i en enda berättelse om Natos utvidgning. Dessa kritiska röster har lagt ner stor möda på att dokumentera amerikansk kolonialism, men dess envetna fokusering på att Väst bär skulden för rysk aggression förvränger nutidshistorien.

Detta ”tunna” förhållningssätt undviker frågan om Rysslands självsyn och den utrikespolitik landet nu bedriver som uttryck för imperietänkande.⁵⁹ Därför är det nödvändigt att avslöja Putins narrativ, inte bara i syfte att korrigera historiska fakta, utan som en form av diskursanalys som vidgar vår insikt om vad som fick den ryske ledaren att starta kriget.⁶⁰ Konventionell teori om internationella relationer, i synnerhet den realistiska skolan, har inbyggda hinder för att kunna förstå hela vidden av Putins drivkrafter. Som Lebow skriver ”tenderar

⁵⁴ Cohen, *War With Russia*, s. 16-17; O Stone, *Ukraine on Fire*, Burbank Ca: Cinema Libre Films, 2016.

⁵⁵ Man kan tillägga invasionerna 1917-1920 för att omintetgöra Ukrainas självständighet och kriget 2014-2022. O Subtelnyj, *Ukraine: A History*, Toronto: University of Toronto Press, 2009, s. 409-410, 413; S Plochyj, *The Gates of Europe: A History of Ukraine*, New York: Basic Books, 2021, xv, s. 63-72. För ett enkelt avslöjande av argumentet att Ukraina inte existerar som nation, se Y Hrytsak, ”Putin Made a Profound Miscalculation on Ukraine”, *International New York Times*, 21 mars 2022.

⁵⁶ Artikel av Vladimir Putin [Om den historiska enheten mellan ryssar och ukrainare](#) (21 juli 2021).

⁵⁷ T Sergejtsev, [Vad Ryssland måste göra med Ukraina](#), *RIA Novosti*, 3 april 2022.

⁵⁸ [Putintal 21 februari 2022](#) och [Putintal 24 februari 2022](#).

⁵⁹ M Laruelle, ”Imperializing Russia: Empire by Default or Design?”, *Ponars European Policy Memo 789*, augusti 2022; F Hill och A Stent, ”The World Putin Wants”.

⁶⁰ Vushko har en utmärkt analys av historiens betydelse och den ”krigiska politiseringen”, I Vushko, ”Historians at War: History, Politics and Memory”, *European History* 27 (1), 2018, s. 112-124.

sådana förhållningssätt att betrakta krig som en ahistorisk process i den bemärkelsen att de inte ser det som en del av samhället, utan som en självständig institution”.⁶¹

Om vi placerar Putins kolonialistiska diskurs i ett bredare imperietänkande hjälper det oss att förstå orsakerna till invasionen. Även en flyktig granskning av Putins yttranden vittnar om en önskan att åter göra Ryssland till ett stort imperium. Putin ser Sovjetunionens sammanbrott som en förödmjukelse och han har betecknat den som ”den största geopolitiska katastrofen under detta århundrade”. Sovjetunionens fall förde med sig förlusten av geopolitiskt anseende, som Lebow ger benämningen ”ställning”, en känslomässig kombination av heder och status som han vill ange som en viktig orsak till de krig som bedrivits genom seklerna.⁶² Rysslands prestigeförlust till följd av det förödmjukande sammanbrottet, heter det, innebar också en förlust av historiska territorier som nu måste återerövas.

Laruelle har beräknat den ökning som kan observeras sedan 2011 av Putins kulturella och historiska referenser till imperiet, dvs den tidpunkt som vi karakteriserat som den konservativa vändningen. Detta ”identitära projekt” ingår i Putins försök att ”återskapa Ryssland som imperium”. Sagramoso skriver, i Toals efterföljd, att annekteringen av Krim innebar en ”förändring” av de ”intellektuella grunderna” i Putins utrikespolitik, från regional rivalitet till ett ”starkt imperialistiskt tänkesätt”, som kompletterar och vidareutvecklar Laruelles beräkningar. Sagramoso påminner oss om att Putins utrikespolitik dikteras av en rad faktorer, bl a nationella intressen, historiskt arv, oro över gränsområdena, men allt bygger ytterst på Moskvas ”imperiemässiga arv”.⁶³

Moskvas retorik och agerande bär imperialismens prägel. USA-centrerade synsätt som fokuserar på Natos utvidgning blir blinda för den regionala komplexiteten men också för mer uppenbara händelser som när Strelkov medger att det var han som satte igång kriget 2014 till Moskvas skamlösa försök att inta Kyiv i februari-mars 2022. Plochy påminner oss också om att Ukraina utgör en ”strid om historiska och kulturella förkastningslinjer”, där vissa inblandade förvandlar all komplexitet till en ”kamp mellan Öst och Väst, Europa mot den ryska världen”.⁶⁴ Ett sådant synsätt minimerar den centrala roll som folkliga resningar haft för händelseutvecklingen och förvandlar Ukrainas medborgare till åskådare i en kamp mellan stormakter, eller bricker i ett nynazistiskt spel.⁶⁵ Att ryska propagandister och politiker kan

⁶¹ R Lebow, ”International Relations Theory and the Ukraine War”, *Analyse & Kritik* 44 (1), 2022, s. 112.

⁶² *Ibid.*, s. 111-135.

⁶³ D Sagramoso, *Russian Imperialism Revisited: From Disengagement to Hegemony*, London: Routledge, 2021, s. 332, 355-356. Grigas hävdar att rysk/rysk statskonst präglats av ökande ”åter-imperialisering” av den post-sovjetiska sfären sedan början av 1990-talet. A Grigas, *Beyond Crimea: The New Russian Empire*, New Haven: Yale University Press, 2016. Hrytsak, som baserar sig på säkerhetsexperterna Litvinenko och Gorbulin, anser att Ryssland omformulerade sin Ukrainapolitik 2008 efter konflikten i Georgien. Det fanns tre strategiska huvudmöjligheter. Den första var att införliva södra och östra Ukraina med Ryssland (det misslyckade Novorossija-experimentet 2014); sätta en gräns mot Väst (federalisering/destabilisering); eller installera en marionettregim i Kyiv. Det fanns ”ett gyllene tillfälle” som författarna uppskattar till fem år då man kunde utnyttja eventuell bristande vilja i Väst att vidta åtgärder mot mer aggressiva manövrer. Y Hrytsak, ”What Do We Write About When We Write About Ukraine”, *Ab Imperio: Studies of New Imperial History in the Post-Soviet Space* (1), 2022, s. 59-60. A Litvinenko och V Gorbulin, ”The big neighbour has made up his mind. What should Ukraine do Next?”, *Zerkalo Nedeli* (35), september 2019,

https://zn.ua/international/bolshoy_sosed_opredelil_sya_chno_ukraine_delat_dalshe.html

⁶⁴ S Plochy, *The Gates of Europe*, s. 359.

⁶⁵ Dessa ramverk bryr sig lite om folkopinionen i Ukraina eller den roll aktiv demokrati spelade på Majdan. Se exempelvis en opinionsmätning från 2016, som visar att stödet för att gå med i Nato ökat till 71 procent: M Zolinka, ”NATO once again is a priority or how Kyiv is modifying its Euro-Atlantic strategy”, *Focus on Ukraine*, <https://dif.org.ua/en/article/nato-once-again-a-priority-or-how-kyiv-is-modifying-its-euro-atlantic-strategy>, 12 juni 2017.

beteckna Ukraina som ”mental ohälsa”, inklämt mellan Moskva och Väst, borde få sådana akademiker att inta en sundare inställning till kriget mellan Ryssland och Ukraina.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

De flesta av de följande texterna handlar om Natoutvidgningen ur olika synvinklar.

Dokument:

[Michail Gorbatjov och James Baker om Natos utvidgning](#)

[Record of conversation between Mikhail Gorbachev and James Baker in Moscow
NATO Expansion: What Gorbachev Heard – Declassified documents](#)

[Sju myter och fakta om den nuvarande konflikten mellan Ryssland och Ukraina](#) (Europeiska kommissionen)

Om M E Sarottes bok *Not One Inch*:

Boken är en grundlig och väldokumenterad redogörelse för de förhandlingar som fördes om Nato-utvidgningen m m, liksom de överenskommelser som slöts under denna process. Allt placerat i sitt historiska sammanhang (gränser m m förändrades snabbt under dessa år).

M E Sarotte: [Gorbatjov: ”Nato-utvidgningen diskuterades inte”](#) (utdrag)

Video: Intressant och klagörande är följande föreläsning, där Mary Emily Sarotte diskuterar sin bok. Föreläsningen organiserades av *Kyiv School of Economics (KSE)* 24/3 2022:

<https://www.youtube.com/watch?v=aHj0K9PofCw>

Fred Kaplan: [”En bro för mycket” – NATO efter muren](#) (mars 2022)

Gary Dagorn: [Natos utvidgning i Östeuropa – så gick den till](#) (mars 2022)

Det finns givetvis även sådana som försvarar den ryska ståndpunkten att västmakterna med USA spetsen gav ett bindande löfte att inte utvidga NATO: J. R. I. Shifrinson, [Avtal eller inget avtal? Slutet på kalla kriget och USA:s erbjudande om att begränsa NATO](#).

* * *

Carl Mirra kommenterar ovan kortfattat den amerikanske statsvetaren John Mearsheimer, som anser att Ryssland (i kraft att det är en stormakt) måste ha rätt att upprätta en egen intressesfär (inflytelsesfär), dvs måste få ingripa i omgivande stater så att dess säkerhetsintressen kan tillgodoses. Detta leder till att mindre stater blir lekbollar i stormakternas händer. Att borgerliga stormaktspolitik (som amerikanen Henry Kissinger) gillar detta slags resonemang är inte så underligt, eftersom det är så de vill organisera förhållandena internationellt. Men märkligt nog finns det även personer som betraktar sig som socialister som accepterar denna Mearsheimers ”realistiska” syn på internationella relationer: Socialister har alltid varit ute efter att bekämpa intressesfärer, som försvårar för förtryckta nationer, folk och klasser att frigöra sig. För en analys och kritik av denna uppfattning, se följande artiklar (det ingår länkar till fler artiklar i dessa):

Benny Andersson: [Stormakternas favoritteori är inget för vänstern](#)

Erik Melander: [Hur uppnå fred av hög kvalitet?](#) (förf. professor i freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet)

